

DUKAI Edit*

Pécsi Tudományegyetem Természettudományi Kar
Földtudományok Doktori Iskola
University of Pécs, Faculty of Sciences Doctoral School of Earth Sciences

EGYETEMVÁLASZTÁS ÉS ELÉGEDETTSÉGI VIZSGÁLAT A PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEMEN TANULÓ KÜLHONI FIATALOK KÖRÉBEN

UNIVERSITY CHOICES AND SATISFACTORY ANALYSIS OF ETHNIC
HUNGARIAN STUDENTS FROM NEIGHBOURING COUNTRIES
AT THE UNIVERSITY OF PÉCS

ABSTRACT

The number of international students has reached 3200 at the University of Pécs in the September of the 2016/17 semester. 6% of these students are made up of student coming from neighbouring countries. The target group was queried via surveys.

The study presents the university selection factors of the ethnic Hungarian students coming from neighbouring countries enrolled in the training programs of the UP, mapped by countries, and then exploring the similarities between the certain countries studied. In addition to the aspects of choosing university, the analysis focuses on the success of the integration of young student and the measurement of the satisfaction during the time spent at the university.

The results show that the young people who took part in filling out the survey were motivated by building their future, opportunities for future jobs and building relationships as well as gaining knowledge to take part in the graduate mobility program. The result of several questions is related to the fact that the opinion of the University of Pécs is considered average in the neighbouring countries. Choosing a university was primarily determined by the recommendations of friends and acquaintances, and secondly, the reputation of the university, the quality of education and information provided by the Internet or the media also played a role. The target group is moderately or more satisfied with the services provided by the university. At the time of their arrival, the greatest difficulty in integrating for the young people was the local bureaucracy and building their social life.

Kulcsszavak: hallgatói mobilitás, külhoni fiatal, egyetemválasztás, elége-
dettségi vizsgálat, Pécsi Tudományegyetem

Keynotes: student mobility, ethnic Hungarian students, university choices,
satisfaction survey, questionnaire, University of Pécs

* PhD-hallgató/PhD-student; dukai.edit@pte.hu

1. Bevezetés

Az elmúlt évtizedekben rohamos fejlődés ment végbe a felsőoktatási intézmények nemzetköziesedése területén a világban. Maga a jelenség többféle módon számszerűsíthető, mint például más országokból hazánkba, illetve az onnan kifelé irányuló tudományos és kutatói tanulmányutak számának emelkedésében, az oktatói és hallgatói mobilitásban jelenlévő létszámok változásának tendenciáiban, vagy akár a határokon átvélő tudományos együttműködések számának alakulásában. A Pécsi Tudományegyetemen (továbbiakban: PTE) végbemenő nemzetközi hallgatói létszám növekedés jól bemutatja a magyar felsőoktatásban megjelenő külföldi hallgatók létszámának növekedését.

A világ felsőoktatási intézményei nagy hangsúlyt fektetnek a nemzetközi hallgatók beiskoláztatására, amelyek számos előnnyel szolgálnak a részt vevő egyénnek, valamint a fogadó intézmények és államok számára egyaránt. A hallgatók egyrészt olyan kurzusokhoz és képzésekhez juthatnak, amelyek a saját országukban nem elérhető. Fontos kiemelni, hogy a 2016-os Academic Ranking of World Universities szerint a világ 200 legjobb egyeteméből, csak 15 volt a fejlődő országokban megtalálható.¹ Hazánkban működő felsőoktatási intézményekben több világnyelven indított képzés jelent meg így a külföldi hallgatók állománya folyamatosan nőtt. A nemzetközi hallgatók csoportján belül megkülönböztetünk a Kárpát-medence területéről érkező magyar ajkú fiatalokat és idegen nyelvű képzésben részt vevő külföldi hallgatók táborát. Tanulmány továbbiakban a határon túli magyarok helyzetét elemzi. Országok szerinti bontásban is bemutatásra kerül a 2007/2008 és a 2017/2018-as tanév szerint.

1. táblázat: Az első öt legtöbb hallgatót küldő szomszédos ország hallgatói létszáma 50 fő feletti reprezentációban (fő)

Table 1.: Number of students sent from the first five neighboring countries sending the most students with a representation over 50 (capita)

2007/2008			2017/2018		
Ssz.	Ország	Fő	Ssz.	Ország	Fő
1.	Románia	3133	1.	Románia	2141
2.	Szlovákia	2178	2.	Szerbia	1931
3.	Ukrajna	1372	3.	Szlovákia	1710
4.	Szerbia	1310	4.	Ukrajna	1168
5.	Horvátország	146	5.	Horvátország	74

Forrás: A táblázat Oktatási Hivatal (Felsőoktatási statisztika: stat2017_2_6_2), Berács (2007) adatai alapján készült

A 2007/2008-as tanévben a legtöbb hallgató Romániából érkezett, melyet a Szlovákiából és Ukrajnából érkezett hallgatók követettek. A tíz évvel későbbi statisztikai eredményeket figyelembe véve, azt mondhatjuk, hogy a sorrend némileg változott, 2017/2018-as tanévben első helyen szintén Románia szerepel, viszont már ezer fővel kisebb hallgatói számmal. Berács József tanulmányában kitér arra, hogy a Romániából érkező hallgatók száma évekkel későbbi csökkenését két okkal lehet megindokolni. Elsőként Románia európai uniós tagságának köszönhetően a fiatalok az előző évekhez képest könnyített ügyintézással jelentkezhetek más tagország felsőoktatási intézményébe. Ennek következtében Németországban és Franciaországban megnőtt a Romániából érkező hallgatók száma. A német és francia felsőoktatás vonzása általában a nyelvet már tanulmányaik alatt tanuló, esetleg német/szász felmenőkkel rendelkező fiatalok estében figyelhető meg. Továbbá, Románia területén több magyar képzés is indult az elmúlt években, ezáltal nagyobb számban, és változatosabb területeken tudtak tanulni.²

Sorrendben a második legnagyobb létszámot küldő országgént 2017/2018-as tanévben Szerbia látható. A szerbiai magyar ajkú hallgatók tanulmányi migrációjának motivációjaként továbbra is megfigyelhető a gyengülő gazdasági helyzet, jövőtervezés bizonytalansága, a szűk felsőoktatási lehetőség, az államnyelv hiányos ismerete és más országok diplomájának minősége.³

Harmadikként Szlovákia szerepel a listán, ez esetben a magyar ajkú fiatalok számának csökkenése feltételezhetőleg a romániai fiatalok számának csökkenésének okaival hozható összefüggésbe hozható, mégpedig az európai uniós csatlakozás által nyújtott átjárhatóbb jelentkezés más országok felsőoktatási intézményeibe. Horvátország, és Szlovénia esetében a külhoni területen élő magyarság folyamatos asszimilációjának köszönhetően az egyetemre jelentkező magyar ajkú fiatalok száma is évről évre csökken. Ez feltételezhetően részben az asszimilációnak köszönhető.

2. Kutatási előzmények

A budapesti Márton Áron Szakkollégiumban lakó, miniszteri ösztöndíjjal rendelkező külhoni fiatalok körében 2008 tavaszán egy mélyinterjú vizsgálatot készített Christian Epare. A mélyinterjúk során az egyetem és szakválasztás is felmerült. A szerző által kiemelt interjúrészletek szerint az egyetem hírneve, a rokonok és barátok által nyújtott tájékoztatás, az oktatás hírneve és az ország kultúrájának megismerése is egyaránt befolyásolta a hallgatók döntését.⁴

Szlovákiában a Nemzetstratégiai Kutatóintézet (továbbiakba: NSKI) a Rákóczi Szövetség munkatársaival együttműködve egy 590 középiskolai hallgató által kitöltött kérdőívet dolgozott fel, melyben jövőképüket vizsgálta. A kutatási célcsoportként a Szlovákia területén élő magyar ajkú felsőoktatási intézményválasztás előtt álló fiatalok kerültek meghatározásra. A kitöltők a kérdőívben 24 intézményválasztási preferenciával kapcsolatos válaszlehetőség közül két tényezőt jelöltek kiugró számban, elsőként „azt tanuljam, ami érdekel”, illetve „az ott szerzett végzettséggel könnyen el lehessen helyezkedni”. E két szempontot követi a „jó híre legyen az iskolának” és a „büszkéek legyenek rám a szüleim”.⁵ Ebből következően a szlovákiai érettségizők körében erős a választott tudományterület iránti kötődés, fontosnak tartják, hogy olyan területen tudjanak tanulni, majd pedig dolgozni, amely személyes érdeklődésüknek is megfelel. A kutatás folytatásában a Budapesten tanuló szlovákiai magyar fiatalokkal készített mélyinterjú eredményei kerülnek elemzésre.⁶ Az interjúalanyok három fő szempontot emeltek ki az egyetemválasztás motivációjaként: a magyar, mint képzési nyelv, a gyermekkori élmények – értékek és tapasztalatok, amelyek a szülőktől, nagyszülőktől és testvérektől kapott benyomásokat foglalják magukba – és harmadikként a választott felsőoktatási intézmény presztízse, színvonala. Azon fiatalok, akik már Budapesten tanultak tovább, nem említették a választott tudományterület fontosságát, hanem inkább az anyanyelv kardinális szerepét emelték ki. Ez azt az érdekes kérdést vetheti fel, hogy vajon a fiatalok más, érdeklődésüknek nem megfelelő területeket is választanak-e a tannyelv, vagy a korábbi gyerekkori élmények és az egyetem presztízse miatt?

Márkus Zsuzsanna a Márton Áron Szakkollégium támogatásával Kárpátalján kérdőíves felmérést készített 12 középfokú, magyar tannyelvű oktatási intézményben. A kitöltők (n = 418 fő) 41%-a jelezte azt, hogy magyarországi egyetemre adja be jelentkezését. A vizsgálat szerint a fiatalok felsőoktatási intézmény országának választásánál fontos aspektus a középiskolai intézményük földrajzi elhelyezkedése, pontosabban annak Magyarország határától való távolsága. Az anyaországot választott fiataloknál a magyarországi családi/rokon kapcsolat és a jövőbeni letelepedés is fontos szerepet jelentett.⁷ Ukrajnai magyar fiatalok esetében az otthon, anyanyelven való továbbtanulásra két intézményben, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán és az Ungvári Nemzeti Egyetem Ukrán–Magyar Oktatási Tudományos Intézetében van lehetőség, illetve tíz magyar intézmény kihelyezett tagozatának alapképzésén.

A szerbiai, gazdasági tanulmányokon végzős hallgatókkal, 2013-ban Ágyas Réka, szociológus készített mélyinterjút, egyetemválasztási döntéseket, munkaerőpiaci elvárásokat és migrációval kapcsolatos gondola-

tokat érintve. Ezen fiatalok Magyarország területén működő intézményben tanultak tovább. A tíz fővel készített mélyinterjúk elemzésénél arra a következtetésre jutott, hogy az interjúalanyok számára hangsúlyosan a magyar nyelven való tanulás a legmeghatározóbb motiváció, ezt követte a szülői ráhatás, illetve az európai uniós diplomaszerzés lehetősége.⁸

Dukai Edit által végzett két kutatás (2015. – kérdőíves és 2016. – mélyinterjú) megvizsgálta a magyarországi és szerbiai felsőoktatási intézményben tanuló szerbiai magyar fiatalok egyetemválasztást motiváló tényezőit.⁹ A kéziratban a kérdőíves és a mélyinterjú vizsgálat eredményei kerültek összehasonlításra. A kérdőíves kutatás szerbiai egyetemet (n = 434 fő) és magyarországi egyetemet (n = 203 fő) választott szerbiai magyar fiatal egyetemválasztási motivációját vizsgálta. Az eredmények alapján elmondható, hogy a hét válaszlehetőség közül a szerbiai felsőoktatásban továbbtanult fiatalok számára a „távolság” jelent meg legnagyobb arányban, 47%-ban, amelyet a „ösztöndíj” (46%) és a „szülők motiválása” (30%) követett. A Magyarországon továbbtanult fiataloknál a legfontosabb három tényező pedig a „jobb képzést nyújt” (72%), a „tannyelv” (62%) és az „adott ország kitörési lehetőséget nyújt” (47%) jelent meg. Ezen szempontokat figyelembe véve, elmondható, hogy Szerbiában tanult hallgatók számára fontos, hogy a szülőhelyüktől könnyen megközelíthető felsőoktatási intézménybe nyerjenek felvételt, illetve a 2011-ben megjelent Magyar Nemzeti Tanács által nyújtott ösztöndíj lehetőséget is fontosnak tartják, hisz nagy anyagi segítséget nyújt a fiataloknak és a szülőknek is. A magyar felsőoktatásban jelen lévő szerbiai fiatalok számára pedig döntően a jobb képzés jelent meg ösztönző hatással, amelyet a tannyelv és a kitörési lehetőség követett. A kapott válaszokból kiindulva kitöltők véleménye alapján a szerbiai felsőoktatási intézmények képzése gyengébb, mint a magyarországi képzések, viszont válaszadók nagy része feltételezhetőleg nem rendelkezik összehasonlításra alkalmas tapasztalattal, csupán az európai diploma lehetősége kelti fel érdeklődésüket.

A 2016-os mélyinterjú vizsgálat szerint a 10 fős vizsgálatból 5 fő választotta a magyar és 5 fő a szerbiai intézmények egyikét. A magyarországi fiatalokkal való beszélgetés során az oktatás minősége három alkalommal került említésre, egy, már Magyarország területén élő családtag által elmondott tapasztalatok, két személy esetében jelent meg fontos szempontként az ország választásban, az ismerősök, a tannyelv és az ország pedig egy – egy alkalommal jelent meg befolyásoló tényezőként. A Szerbiában aktív hallgatói jogviszonnyal rendelkező fiatalok között voltak, akik határozottan tudták, hogy mely tudományterületen és mely országban szeretnének továbbtanulni, míg a válaszokban egy–egy említés

jelent meg a képzési központ és a szülőváros közötti távolságról és a már ott tanuló rokon tapasztalatai szempont mellett. A kérdőíves vizsgálattal egybehangzóan döntően legnagyobb számban a jelölést az oktatás minősége kapta, amely szintén azt feltételezi, hogy egy általános vélemény alakult ki a két ország képzési minőségének megítéléséről. A mélyinterjú vizsgálatban kapott eredmények megegyeznek a Szlovákiából Budapestre költözött fiatalok válaszaival,¹⁰ melyek ugyancsak az oktatás minőségét és presztízst, a tannyelv fontosságát, a rokonok és ismerősök által átadott ismeret és tapasztalat és velük megélt élmények fontosságát hangsúlyozzák.

A vajdasági térségről fentebb említett három tanulmány mindegyikében kitűnt a válaszadók körében a magyar nyelven tanulás fontossága, feltételezhetőleg a vajdasági magyar felsőoktatási szakok hiánya miatt. Emellett az európai uniós diploma megszerzése, jobb képzés reménye, kitörési lehetőség is jelen volt a válaszokban, ezek alapján kimondható, hogy a fiatalok céltudatosan választják a jövőjükhöz illeszkedő diploma minőségét. A szerbiai magyar fiatalok számára anyanyelven folyó, vagy részben anyanyelven folyó képzés Szerbiában hat intézményben található, emellett a magyar felsőoktatásban jelen lévő intézmények kihelyezett karokat és képzéseket indítottak.

A tanulmány célkitűzéseként az alábbi kutatói kérdések kerültek meghatározásra:

K1: Vajon a PTE-n tanuló külföldi fiatalok az egyetem által nyújtott képzési lehetőségek vagy a jövő szempontjából hasznosítható esélyek miatt döntöttek a PTE mellett?

K2: A külföldi területekről érkezett fiatalok nem vettek részt nyelvi utazásban, tehát vajon az oktatási rendszer, vagy a beilleszkedés jelent-e nehézséget a fiatalok számára?

3. Kutatás módszertana

A tanulmányban három kutatási módszer jelenik meg, a statisztikai elemzés, a másodelemzés és kérdőíves vizsgálat. A statisztikai elemzéshez az Oktatási Hivatal¹¹ és Berács József¹² tanulmányában megjelent adatok kerültek felhasználásra, amelynek a segítségével átfogó képet ad a másodelemzés az elmúlt évek hallgatói létszám alakulásáról. A második, szakirodalmi elemzés, a témában született szakirodalom vizsgálati eredményeit tárja fel. A harmadik, a kérdőíves módszerhez egy már meglévő kérdőív került alkalmazásra. A felmérésben használt kérdőívet M. Császár Zsuzsanna készítette, a három nagy vidéki egyetemen tanuló

külföldi fiatalok vizsgálatához. A kérdőív előzetesen már kitöltésre került a Pécsi Tudományegyetemen a nemzetközi hallgatók körében. A külföldi fiatalok körében készített felmérés elsődleges célja a fiatalok egyetemválasztási és elégedettségvizsgálatának feltérképezése volt, másodlagos cél pedig a külföldi fiatalok és a nemzetközi hallgatók eredményének összevetése és elemzése. A vizsgálat alapját egy huszonegy kérdésből álló kérdőív képezte, amely szociodemográfiai, feleletválasztós, félig nyitott és nyitott kérdések mellett numerikus, leíró és értékelő skálás kérdéseket is tartalmazott. A kérdéssor három fő témakört különít el: az első az egyetemválasztás és elégedettségi vizsgálat, a második a városi térhasználat és a várossal kapcsolatos elégedettség mérése, és harmadikként a hallgatók képzéséhez, lakhatásához, minden napi életéhez kapcsolódó anyagi ráfordításukat vizsgáló rész.¹³ A nemzetközi hallgatók által kitöltött angol nyelvű kérdőív kérdései nem kerültek módosításra, csupán magyar nyelvre fordításra, a két lekérdezés alkalmával kapott adatok későbbi összehasonlítása érdekében.

Jelen kutatás fókuszában azon magyar ajkú fiatalok állnak, akik határon túli régiókból a PTE képzéseire nyertek felvételt. A kitöltői kör felkeresése hólabda módszer segítségével valósult meg. A tanulmányban a kérdőív első témaköre, az egyetemválasztás és intézményi elégedettség méréssel kapcsolatos kérdésekre adott válaszok kerülnek feldolgozásra. Az eredmények minden vizsgált kérdés esetében küldő országonként kerülnek elemzésre, illetve csoportosításként – európai uniós tagállam és nem tagállam – viszonylatában is megvizsgálja a hallgatók attitűdjének különbségét.

4. Eredmények

A PTE nemzetköziesítési törekvésének köszönhetően a 2016/2017-es tanév szeptemberében a beiratkozott külföldi hallgatók száma elérte a 3200 főt. Az említett tanév szeptemberében 245 fő határon túli diák aktiválta szemeszterét a PTE képzésein, ők az adott tanév nemzetközi hallgatói létszámának csupán 6%-át tették ki. A külföldi diákok elsődleges célállomása Budapest. A főváros mellett a három nagy vidéki egyetemen, a Debreceni Egyetemen, a Szegedi Tudományegyetemen és a Pécsi Tudományegyetemen tanulnak, de más kisebb felsőfokú intézményben is előfordulnak.¹⁴ Az adatok szerint a PTE külföldi hallgatóinak csoportjában legnagyobb számban Szerbiát képviselték a fiatalok, 113 fővel, ezt követi Románia 47 fővel, Szlovákia 41 fővel. Az egyes határon túli területekről különböző létszámban jelentkeznek a fiatalok, mivel közlekedésük a képzési hely és születésük szerinti település között hosszadalmas,

több átszállást igénylő. Pécs városa földrajzilag nehezebben megközelíthető, mint a másik két vidéki egyetemváros és a főváros. A lekérdezésnél az 1. táblázatban is kiemelt országok kerültek figyelembevételre, amely alapján a 2. táblázatban bemutatásra kerülnek a kitöltők küldő országai.

2. táblázat: PTE-n tanuló külföldi fiatalok és a kitöltésben részt vett fiatalok száma
Table 2.: The number of ethnic Hungarian students studying at the University of Pécs and the number of young people taking part in the survey

Ország	PTE hallgató (fő)	Kitöltő (fő)	Arányosan (%)
Szerbia	113	29	26
Románia	47	10	21
Szlovákia	41	5	12
Horvátország	21	8	38
Ukrajna	18	2	11
Szlovénia	5	1	20

Forrás: Kérdőív alapján saját szerkesztés

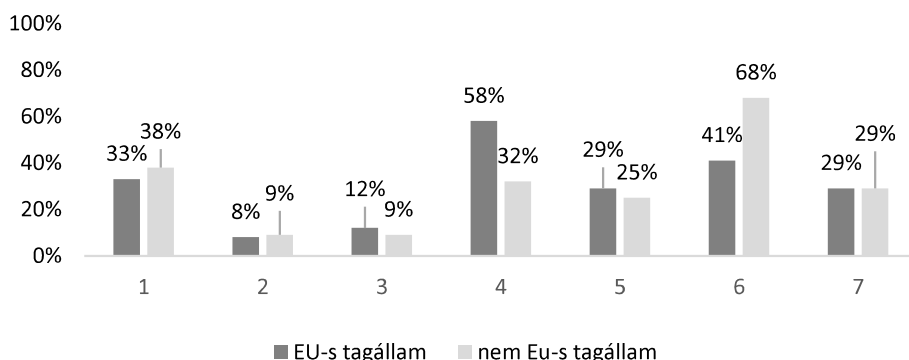
3. táblázat: Miért döntött külföldi tanulmányok mellett? (fő)
Table 3.: Why have you decided to study abroad? (capita)

	RO (10 fő)	SK (5 fő)	HR (8 fő)	SI (1 fő)	SRB (29 fő)	UA (2 fő)	Össz. (55 fő)
Színvonalas hazai felsőoktatás hiánya	3	1	4	0	11	1	20
Azonos színvonalú képzés eltérő alacsonyabb költségek mellett, mint otthon	0	0	1	1	3	0	5
Új kultúrák és nyelvek megismerése	2	1	0	0	3	0	6
Kapcsolatépítés, ismeretszerzés	6	2	6	0	9	1	24
Függetlenedés otthontól és a szülőktől	3	2	4	0	8	0	17
Jövőépítés, kedvező munkalehetőségek a jövőben	5	1	4	0	19	2	31
Kalandvágy	1	2	4	0	7	2	16
Egyéb	2	0	0	0	3	0	0

Forrás: Saját felmérési adatok alapján

Első kérdés – Miért döntött külföldi tanulmányok mellett? – esetében hét válaszlehetőséget és egy egyéb alternatívát adtunk meg. A kitöltők több válaszlehetőséget is megjelölhettek.

1. ábra: Miért döntött külföldi tanulmányok mellett? (%)
Illustration 1.: Why have you decided to study abroad? (%)

1 – színvonalas hazai felsőoktatás hiánya; 2 – azonos színvonalú képzés elérhető alacsonyabb költségek mellett, mint otthon; 3 – új kultúrák és nyelvek megismerése; 4 – kapcsolatépítés, ismeretszerzés; 5 – függetlenedés otthonról és a szülőktől; 6 – jövőépítés, kedvező munkalehetőségek a jövőben; 7 – kalandvágy

Forrás: Saját felmérési adatok alapján

Régióként elemezve a PTE-n tanuló külföldi fiatalok legnagyobb számban (31 fő/56%) a jövőépítés, kedvező munkalehetőségek a jövőben motivációs tényezőt jelölte erre a kérdésre. A Márkus Zsuzsanna¹⁵ által Kárpátalján készített kutatást alapul véve, illetve a kutatási előzményekben kiemelt három kutatás is alátámasztja feltételezést, amely alapján az ukrainai és szerbiai fiatalok döntéshozatalakor már tervben van a letelepedés lehetősége is. Másodikként a kapcsolatépítés, ismeretszerzés (24 fő/44%) szempont kapta a legtöbb jelölést, kiugró arányban Horvátország és Románia. A kapcsolatépítés az egyetemi tevékenységek mellett a szakmai gyakorlatok és munkavégzés alatt lehetséges. A horvátországi és romániai fiatalok feltételezhetőleg e lehetőségek kihasználásával szeretnének minél nagyobb kapcsolatrendszert kialakítani. Ezáltal a jövőben a hazatérés alkalmával az országok közötti közös együttműködések, esetleges munkába állás segítése lehet a szempont mögöttes célja. A harmadik legtöbb választ a színvonalas hazai felsőoktatás hiánya (20 fő/36%) tényező kapta, itt a szerbiai hallgatók felülreprezentáltak. A szerbiai fiatalok Pécsen a legnagyobb számban az Egészségtudományi Karon és a Műszaki és Informatikai Karon vannak jelen. Az előbbi kar két évvel ezelőtt indított Zomborban magyar nyelvű ápolói szakirányt, éppen a hazai felsőoktatás hiánya miatt. Az utóbbi, tehát a Műszaki és Informatikai Kar képzései Szabadkán is megtalálhatók, viszont a képzések az államnyelven, azaz a szerb nyelven indulnak, s csak bizonyos tárgyakat hallgathatják magyar nyelven a hallgatók. A kérdőív eredetileg a

nemzetközi hallgatók megkérdezésére készült, így nem került be egy fontos tényező, az anyanyelven való tanulásra vonatkozó érdeklődés, amely a határon túli fiatalok esetében kiemelkedő jelentőségű. A nyolcadik, egyéb lehetőségénél viszont 4 személy is jelölte ezt a tényezőt, vagyis a fiataloknak fontos a képzési nyelv.

Erdemes két csoportra (európai uniós tagállam, és nem tagállam) bontva vizsgálni a diákok motivációs tényezőit, eszerint csak két esetben mutatnak jelentősebb eltérést. A kapcsolatépítés, ismeretszerzés, illetve a jövőépítés, kedvező munkalehetőségek szempontjai szerint. A kapcsolatrendszer kialakítása döntően az Európai Unió tagországaiból érkezett fiatalok számára fontos, amely fentebb, az országok szerinti bontásnál leírt feltételezést támasztja alá, miszerint a fiatalok akár a határmenti együttműködés lehetőségét is fontosnak tartják. Az utóbbi tényezőnél, tehát jövőépítés, kedvező munkalehetőségek szempontja pedig a tagsággal nem rendelkező országokból, eszerint Szerbiából és Ukrajnából Pécsre érkező fiatalok számára fontos. Számukra a magyar felsőoktatásba való bekerülés, az esetek többségében a végleges letelepedést megelőző folyamat. Az eredmény összefüggésbe hozható a GeneZYs ifjúságkutatás eredményével, amelyet Románia, Szlovákia, Szerbia és Ukrajna területén élő magyar ajkú fiatalok körében végeztek. A tanulmány kitért a fiatalok gazdasági helyzettel való elégedettségére, amelyből kirajzolódott, hogy a vizsgált külföldi régiók közül az ukrainai, majd pedig a szerbiai fiatalok a legelégedetlenebbek az elmúlt tíz évben a régiójukban kialakult gazdasági helyzettel. A négy vizsgált régiót tekintve viszont szlovákiai fiatalok a legelégedettebbek.¹⁶

A második kérdésnél – Miért ezt az egyetemet választotta? – tizenkét válaszlehetőség volt megadva és egy egyéb lehetőség, amelyek közül többet is választhattak a fiatalok.

A válaszok alapján a kitöltők az oktatás saját nyelven tényezőt jelölték meg (30 fő/55%) legnagyobb számban. Második legtöbb említést az egyetem hírneve, oktatás és diploma minősége (24 fő/44%) kapta. A hallgatók figyelembe veszik a képzési kínálatot a születésük szerinti országban és az anyaországban is, és bizonyos esetekben tapasztalati, máskor pedig csupán információk útján felállított rangsor alapján döntenek.

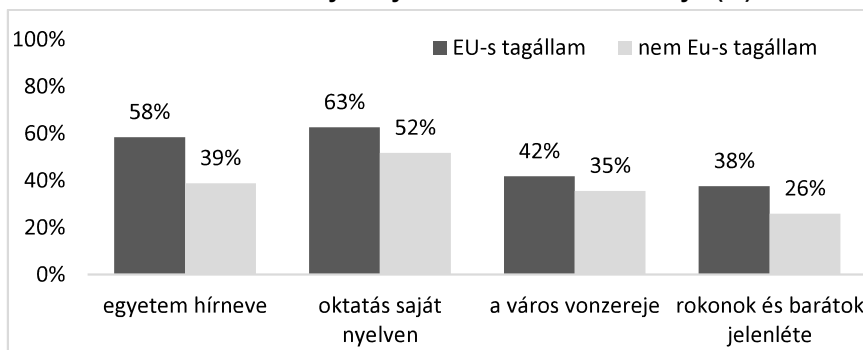
4. táblázat: Miért ezt az egyetemet választotta? (fő)
Table 4.: Why did you choose this university? (capita)

	RO (10 fő)	SK (5 fő)	HR (8 fő)	SI (1 fő)	SRB (29 fő)	UA (2 fő)	Össz. (55 fő)
Egyetem hírneve, oktatás és diploma minősége	5	2	6	1	12	0	26
Oktatók személye és ismertsége	2	0	0	0	2	1	5
Kurzusok széles választéka	0	1	2	0	2	0	5
Oktatás saját anyanyelven	6	4	4	1	15	1	31
Idegen nyelvek megismerésének lehetősége	1	0	1	0	1	0	3
Egyszerű jelentkezési procedúra	1	0	2	0	2	0	5
Vállalható tandíj	1	0	0	0	2	1	4
Az ország kultúrája	0	0	0	0	0	0	0
A város vonzereje	2	3	5	0	10	1	21
Szórakoztató és szabadidős létesítmények széles választéka	0	0	2	1	2	0	5
Kedvező megélhetési költségek	0	0	3	0	0	0	3
Rokon, barátok jelenléte vagy ajánlása	3	2	4	0	7	1	17

Forrás: Saját felmérési adatok alapján

Az európai uniós tagállamok és nem európai uniós tagállamok közötti összehasonlításban csak azon tényezők szerepelnek, amelyek legalább egy csoport esetében elérték a 10% választási arányt. Ezen tényezőket kiemelve csupán négy elem jelent meg.

2. ábra: Miért ezt az egyetemet választotta? (%)
Illustration 2.: Why did you choose this university? (%)

1 – egyetem hírneve, oktatás és diploma minősége, 4 – oktatás saját anyanyelven,
 9 – a város vonzereje, 12 – rokon, barátok jelenléte vagy ajánlása

Forrás: Saját felmérési adatok alapján

A négy tényező közül minden esetben az uniós tagsággal rendelkező országból származó diákoktól érkezett a nagyobb jelölési arány. Az egyetem hírneve, mint motivációs tényező a tagországokból érkezett fiataloknál feltételezhetőleg a szélesebb szakpaletta okán jelent meg, míg szerbiai és ukrainai felsőoktatásban szűkebb az anyanyelvi képzések listája. Egy, 2006-ban publikált felmérésben M. Császár Zsuzsanna és Németh Júlia egy országos, 1500 főt érintő lekérdezésben megvizsgálta az intézményválasztási tényezőket. A megkérdezettek válaszai alapján három tényező szerepe emelkedett ki a felsőoktatási intézményválasztás lehetőségei közül: képzési színvonal, hírnév és elismertség, és a diploma minősége.¹⁷ Tehát feltételezhetjük, hogy a magyarországi és a külföldi fiatalok számára fontos, hogy jó nevű egyetemen, megfelelő minőségű képzésben vegyenek részt, amellyel később a munkaerőpiacon hatékonyabban tudnak elhelyezkedni. Az oktatás saját nyelven, mint motivációs faktor mindkét kategóriában a legnagyobb számban jelent meg. A harmadik szempont, a város vonzereje, szintén magas jelölési arányt kapott, viszont itt feltételezhetőleg a már itt létük alatt szerzett benyomások jelentek meg a fiataloknál, hisz a kérdőív kitöltésének időpontjában ők már Pécsen éltek. A választási lehetőségek között felsorolt utolsó, 10%-nál magasabb arányt kapott szempont a rokonok és barátok jelenléte adta, amelyet Beine, M. és társai is bizonyítani véltek egy 2014-es tanulmányban. A kutatás megvizsgálta, hogy a célország választásánál fontos szerepet játszhat a már ott élő azonos nemzetiségű személyek jelenléte.¹⁸

5. táblázat: Honnan értesült erről az egyetemről, az itteni tanulási lehetőségről? (fő)
Table 5.: How were you first informed about this university and the opportunity of studying here? (capita)

	RO (10 fő)	SK (5 fő)	HR (8 fő)	SI (1 fő)	SRB (29 fő)	UA (2 fő)	Össz. (55 fő)
hazai felsőoktatási intézményből	4	1	0	0	2	0	7
hazai közoktatási intézményből	1	1	2	0	1	0	5
barátoktól, rokonoktól	2	3	6	1	14	0	26
toborzó ügynökségtől vagy szervezettől	3	0	0	0	0	0	3
ösztöndíjprogramból	0	0	1	0	2	0	3
internet vagy egyéb média által	2	1	3	0	20	1	27

Forrás: Saját felmérési adatok alapján

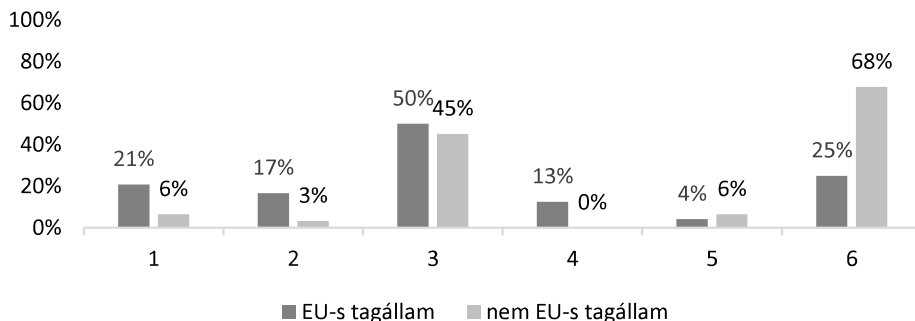
A felmérésben a következő kérdésnél – Honnan értesült erről az egyetemről, az itteni tanulási lehetőségről? – hat opció és egy egyéb lehetőség közül dönthettek a kitöltők, több válaszlehetőséget megadva. A kérdés

elemzésénél szintén régiókként és tagországokként jelennek meg a válaszok.

Országoként elemezve, a Romániából érkezett hallgatók hazai felsőoktatási intézményből, toborzó ügynökségtől vagy szervezettől hallottak elsősorban a PTE képzéseiről. Továbbá, két – két jelöléssel a barátoktól és rokonok, illetve az internet és média nyújtott segítséget a fiataloknak. A szlovákiai fiatalok esetében döntő százalékban a barátok és a rokonok nyújtottak információt, a többi válaszlehetőség szlovákiai kitöltőktől egy – egy jelölést kapott, míg az ösztöndíjprogram és a toborzó ügynökség vagy szervezet nem került megjelölésre. Más országból érkezett hallgatók is kevés számban választották az utolsó két lehetőséget, így látható, hogy a hallgatók számára nem elsődleges az anyagi támogatás lehetősége. A horvátországi, a szlovákiai és szerbiai fiatalhoz hasonlóan a barátok és rokonok által átadott tények, vélemények és tapasztalatok vezetnek ahhoz, hogy a PTE intézménye és képzése mellett döntsenek. Egy, a kutatási elemzésben már bemutatott szlovákiai, felsőoktatási intézményválasztás előtt álló fiatalok körében készült kutatás a továbbtanulással kapcsolatos tájékozódásra is kitért. Az eredmények alapján a fiatalok számára fontosabb a tanári útmutatás, és csak ezt követi a hivatalos tájékoztatók által nyújtott lehetőség.¹⁹ Visszatérve a jelen felmérésben a szerbiai válaszadók körében a rokonok és barátok által nyújtott információ mellett az internet vagy egyéb média által fellelhető információ került megjelölésre, amelyet az ukrainai kitöltő is választott. Az elmúlt években a Felv(étel)i kiadványokat felváltotta a Felvi.hu weblap, amely tájékoztatást nyújt a felsőoktatási intézmények iránt érdeklődő fiataloknak földrajzi határoktól függetlenül. Az egyéb válaszlehetőségben több fiatal is jelezte, hogy e tájékoztató kiadványfüzet segítségével kerül kiválasztásra a választott képzés. Hasonló eredményeket kaphatunk, amennyiben az európai uniós tagállamok és nem tagállamok csoportosítását vizsgáljuk.

A két csoportosítást tekintve a barátoktól, rokonoktól szerzett értesítés megegyezik, ezen eredmény alátámasztja a fent leírt feltételezést, miszerint a kitöltők rokoni és ismerősségi körében jó megítélése van a PTE képzéseinek. Az internet, és egyéb média által lehetőségét kiugróan a szerbiai fiatalok választották, emellett a megadott válaszlehetőségek közül egy ukrainai kitöltő jelölte, aki csak ezt az egy tényezőt adta meg.

3. ábra: A Honnan értesült erről az egyetemről, az itteni tanulási lehetőségről? (%)
Illustration 3.: How were you first informed about this university and the opportunity of studying here? (%)

1 – hazai felsőoktatási intézményből, 2 – hazai közoktatási intézményből,
 3 – barátoktól, rokonoktól, 4 – toborzó ügynökségtől vagy szervezettől,
 5 – ösztöndíjprogramból, 6 – internet vagy egyéb média által
 Forrás: Saját felmérési adatok alapján

A kérdőív negyedik – Volt alternatív terve a jelenlegi mellett felősktatási tanulmányai helyszínét illetően? – kérdése azt vizsgálta, hogy vajon a PTE intézményébe felvételt nyert fiatalok milyen alternatív tervvel jelentkeztek a képzésre. A válaszadók kevesebb, mint fele, 26 fő jelölte azt, hogy adott meg alternatív lehetőséget. A 26 főből egy fő nem adta meg mely egyetem volt az opcionális képzés. A további 25 főből négy fő származási országában lévő felsőoktatási intézménybe jelentkezett, egy szlovákiai válaszadó Csehország fővárosába adta be jelentkezését és 20 fő Budapest (7 fő) Szeged (10 fő) más vidéki egyetemre jelentkezett.

Az egyetemválasztást befolyásoló tényezők mellett a kérdőív következő kérdésnél – Mi az elsődleges terve jelenlegi tanulmányai befejezését követően? – öt válaszlehetőség közül dönthettek a fiatalok. Itt fontos kiemelni, hogy a teljes külföldi hallgatói létszámmal viszonyítva a 20%-os válaszadási arány alacsony, ezért a kérdés képzési szintenként kerül megvizsgálásra.

A hazaköltözés gondolata legkisebb százalékban a BA/BSc képzésben jelenlévő fiatalok esetében van jelen, viszont számukra nem a továbbtanulás szempontja jelent meg legnagyobb százalékban, hanem jellemzően inkább a maradás és a munkavállalás lehetőségét választanák. Itt sejthető, hogy az alapképzési szinten a szakmai gyakorlat alatt szerzett tapasztalat és ismeretség segít az oklevél szerzés utáni elhelyezkedésben. A magyar munkaerőpiacon való jelenlét minden képzési szinten döntő számban jelent meg célként, az osztatlan képzésen tanuló fiatalokat kivéve. A más országban való munkavállalás csupán 4 fő esetében jelent

meg lehetőségként, így kimondható, hogy az itt tanuló fiatalok számára Magyarország nem ugródeszka, hanem célország. A PhD/DLA képzési szint esetében 5 fő jelölte a „letelepedés és munkavállalás a jelenlegi országban” válaszlehetőséget, amelyből 2 fő Ukrajnából érkezett hallgató. Ők feltételezhetőleg a származási ország gazdasági és politikai helyzete miatt terveznek Magyarországon való letelepedést.

6. táblázat: Mi az elsődleges terve jelenlegi tanulmányai befejezését követően? (fő)

Table 6.: What is your primary goal after finishing your current higher education studies? (capita)

	BA/BSc (19 fő)	MA/MSc (16 fő)	PhD/DLA (11 fő)	Osztatlan (9 fő)	Össz. (55 fő)
Hazaköltözés, munkavállalás a hazai piacon	1	3	2	3	9
Maradás és munkavállalás a jelenlegi országban	10	7	5	2	24
Munkavállalás más országban	2	2	0	0	4
További tanulmányok itt vagy máshol	4	2	3	2	11
Még nem tudja	3	2	1	3	9

Forrás: Saját felmérési adatok alapján

A következő kérdésnél – Az eddigi itt tartózkodása alapján mennyire elégedett az egyetem alábbi jellemzőivel? – a válaszadók számára hét jellemzőt határoztunk meg, amelyeket osztályozni kellett 1–5 skálán, mely alapján az 1-es a nagyon elégedetlen az 5-ös pedig a teljes mértékben elégedett szintet jelentette.

7. táblázat: Az eddigi itt tartózkodása alapján mennyire elégedett az egyetem alábbi jellemzőivel?

Table 7.: Based on your stay so far, how satisfied are you with the characteristics of the university listed below?

	Átlag
oktatás, kurzusok, az eddig megszerzett tudás minősége	3,56
vizsgák és tesztek nehézsége	3,64
megfelelő információk és koordináció a külföldi hallgatók számára	3,16
oktatókkal való kommunikáció minősége	3,93
külföldi hallgatókkal való kommunikáció minősége	3,49
hazai hallgatókkal való kommunikáció minősége	3,87
egyetemi élet és szabadidős programok minősége	3,78

Forrás: Saját felmérési adatok alapján

A szomszédos országból érkezett hallgatók a Pécsi Tudományegyetemmel közepesen, vagy annál jobban elégedettek (legmagasabb átlag: 3,93, leggyengébb átlag: 3,16). A legmagasabb átlagértéket az oktatók-

kal való kommunikáció minősége jellemző érte el, amely a PTE jó megítélésének az alapja is lehet. Ezt követi a hazai hallgatókkal való kommunikáció minősége, amely alapján a szomszédos országból érkezett személyek könnyen felveszik magyarországi csoporttársaikkal a kapcsolatot. Itt fontos szempontként említhető, hogy a külföldi fiatalok nem vettek részt nyelvi váltásban, ezáltal nincs kommunikációs nehézség. A leggyengébb átlagot a megfelelő információk és koordináció a külföldi hallgatók számára jellemző kapja, amely arra enged következtetni, hogy a hallgatók számára nem biztosítanak kellő információt az ügyintézéshez. A szomszédos országokból érkező hallgatók hivatalos dokumentumai és ügyintézése sok esetben eltérhet egy magyarországi fiatalokétól, amely alkalmanként a Központi Tanulmányi Osztály és a kari Tanulmányi Osztály munkatársainak is nehézséget jelenthet. Eredményes lehet, egy kifejezetten ezen hallgatói csoport ügyintézésével megbízott munkatárs alkalmazása, aki segítséget nyújthat az esetleges elakadások alkalmával.

A hetedik kérdéshez szorosan kapcsolódik a következő kérdés – Milyen kezdeti nehézségekkel szembesült ideérkezők és itteni tanulmányai megkezdésekor? – Itt hét opciót határoztunk meg, illetve egy egyéb lehetőséget biztosítottunk. A fentiekhez hasonlóan itt is több válaszlehetőséget adhattak meg a kitöltők.

8. táblázat: Milyen kezdeti nehézségekkel szembesült ideérkezők és itteni tanulmányai megkezdésekor? (fő)

Table 8.: What initial difficulties did you have at the time of moving here and at the start of your study? (capita)

	RO (10 fő)	SK (5 fő)	HR (8 fő)	SI (1 fő)	SRB (29 fő)	UA (2 fő)	Össz. (55 fő)
nyelvi nehézségek	0	0	1	0	3	0	4
helyi bürokrácia	9	5	3	1	12	1	31
oktatókkal való kapcsolatfelvétel nehézsége	0	0	1	0	3	0	4
hallgatókkal való kapcsolatfelvétel nehézsége	0	0	0	0	4	0	4
szociális élet kiépítésének nehézsége	1	3	2	1	6	1	14
városba és lakó- környezetbe való beilleszkedés nehézsége	1	2	0	0	3	0	6
nem tapasztalt nehézséget	0	1	3	0	8	1	13

Forrás: Saját felmérési adatok alapján

Az országok szerinti bontásban látható, hogy a Romániából érkező hallgatók számára legnagyobb akadályt a helyi bürokrácia jelentette. Ezen nehézség ugyanis a többi ország képviselőinél is egyaránt döntő jelölést kapott. Az előző kérdésnél felvetett javaslat, vagyis a megfelelő tudással rendelkező ügyintéző hiányának pótlása nagy segítséget jelent a fiatalok számára a kezdeti időszakban. Egy a témában szakértő egyetemi kolléga segítségével könnyebben vennék a fiatalok az adminisztrációs feladatokat. Tovább vizsgálva a szociális élet kiépítésének nehézsége is magas értéket kapott a fiataloktól, Romániából érkező válaszadók esetében egy főnek, míg a többi országból döntő többségnek problémát jelentett. Ezen probléma megoldására egy, a határon túli magyar fiatal-ságot összefogó diákszervezet lenne a megoldás, amelyben a fiatalok egymást támogatva segíthetnék a beilleszkedést. Ezen szervezet megalapítására volt már próbálkozás, viszont érdeklődés hiányában elavult a kezdeményezés. A megjelölt nehézségek ellenére voltak olyan fiatalok (13 fő), akik számára nem volt nehézség a képzés kezdeti időszakában.

Az előző két kérdéshez kapcsolódóan, a kilencedik kérdésben – Az eddigi itt tartózkodása alapján melyek voltak a legkönnyebb és legnehezebb tényezők a beilleszkedése kapcsán? – kilenc tényezőt kellett a fiataloknak értékelnie 5 fokú Likert osztályoznia 1-től 5-ös skálán, amely alapján az 1-es a legkönnyebb, míg az 5-ös pedig a legnehezebb tényezőt jelölte. A kérdésre 54 válasz érkezett.

9. táblázat: Az eddigi itt tartózkodása alapján melyek voltak a legkönnyebb és legnehezebb tényezők a beilleszkedése kapcsán?

Table 9.: Based on your stay so far, what were the easiest and most difficult factors in terms of your integration?

	Átlag
egyetemi miliő, tanulmányok	2,8
mindennapi szituációk átélése	2,0
lakhatás	2,3
infrastruktúra, adminisztráció	3,0
szabadidő eltöltésének lehetőségei	2,2
étkezés, gasztronómia	2,0
befogadó közeg mentalitása	2,4
befogadó közeg megismerésének lehetőségei	2,1
alkalmazkodás a befogadó közeghez	2,2

Forrás: Saját felmérési adatok alapján

A fiatalok beilleszkedése az átlagok alapján a közepesnél könnyebbnek mondható. A legkönnyebb beilleszkedési tényező a válaszok alapján a mindennapi szituációk átélése és az étkezés, gasztronómia. A szomszéd-

dos országokból érkező fiatalok esetében nem beszélhetünk nyelvi, vagy kulturális gátló elemekről, hiszen ezek a faktorok jelentős mértékben megegyeznek a származásuk szerinti országban jelen lévő környezettel. Átlagostól rosszabb megítélést egy tényező sem kapott, ám a legnehezebb tényezőnek az infrastruktúra és adminisztrációs tényező került megjelölésre, amely kapcsolódik a már három kérdés alatt boncolt ügyviteli folyamatok bürokratikus jellegéhez.

5. Összegzés

Jelen kutatás a Pécsi Tudományegyetemen továbbtanuló külföldi fiatalok egyetemválasztásának hátterével foglalkozott, továbbá vizsgálta a döntésük következményeképpen kialakuló és elégedettség mértékét. A fiatalok által megválasztott kilenc kérdés érintette az egyetemválasztási aspirációkat, a tanulmányaik befejezése utáni terveiket, az egyetemi környezetbe való beilleszkedésük eredményességét, és a PTE-vel való elégedettségüket. A kérdőívet a célcsoportból 55 egyetemista töltötte ki, amely a teljes szomszédos országokból érkező fiatalok 22%-át jelentette.

Az első kutatói kérdés az egyetemválasztással foglalkozott: Vajon a PTE-n tanuló külföldi fiatalok az egyetem által nyújtott képzési lehetőségek vagy a jövő szempontjából hasznosítható esélyek miatt döntöttek a PTE mellett? Az eredmények alapján elmondható, hogy a kitöltők számára kiemelkedő szempontként jelent meg a jövőépítés kedvező munkalehetőségek a jövőben és a kapcsolatépítés, ismeretszerzés lehetősége. Az európai uniós országokból érkezett hallgatók számára a kapcsolatépítés magasabb jelölést kapott, amellyel kapcsolatba hozható az egyetem hírneve és oktatás minősége, amely szintén a tagországokból érkező fiataloknál jelent meg magasabb választási arányban. Ezzel ellentétben a szerbiai és ukrán fiatalok számára a jövőépítés jelent meg, amelyhez legnagyobb választási arányban az anyanyelven való tanulás kapcsolódik, amely a hazai szűk képzési lehetőséget támasztja alá. Összességében elmondható, hogy a fiatalok Magyarországra nem ugródeszkeként, hanem célországként gondolnak, hiszen az egyetem utáni tervek esetében kiugró számban jelölték a jelenlegi országban való munkavállalást.

A második kutatói kérdés: A külföldi területekről érkezett fiatalok nem vettek részt nyelvi utazásban, tehát vajon az oktatási rendszer, vagy a beilleszkedés jelent-e nehézséget a fiatalok számára? A kérdés megválaszolására az elégedettséggel és beilleszkedéssel kapcsolatos kérdésekre adott válaszok nyújtottak információt. Az eredményekből látható, hogy a Pécsi Tudományegyetem megítélése átlagos. Ideérkezésükkor legnagyobb nehézséget a beilleszkedésnél a fiataloknak a helyi bürokrácia és

a szociális élet kiépítése adta. Ellenben a könnyített felsőoktatási jelentkezés miatt már-már kollégiumokba is felvételt nyerhetnek a szomszédos országokból érkezett hallgatók, így viszont fennáll a lehetőség, hogy nehezebben illeszkednek be.

A kitöltők száma és válaszainak eloszlása okán a kutatás folytatásaként egy fókuszcsoporthoz vizsgálat kerül lebonyolításra, mely célja a kutatási kérdésre kapott válaszok mélyebb vizsgálata.

Az elégedettség mérésben kapott eredmények alapján elmondható, hogy a fiatalok számára két tényező, a bürokrácia és a szociális élet kiépítése jelent meg. Ez előbbi faktor enyhítésére egy Központi Tanulmányi Irodában dolgozó ügyintéző továbbképzése lenne megfelelő, ezáltal megfelelő ismerettel rendelkezne az egyes külföldi régiókból érkező fiatalok ügyintézésével kapcsolatosan. Az utóbbi, tehát szociális élet kiépítésének könnyítésére egy külföldi fiatalokat tömörítő szervezet nyújthat segítséget, ahol a fiatalok közös programok útján támogathatják egymás beilleszkedését.

JEGYZETEK/REFERENCES

1. Ghemawat Pankaj and Bastian Phillip (2017): (Anti)-Globalization and Higher Education. BizEd, AACSB International Seminar. pp. 1–8.
2. Berács József–Malota Erzsébet–Zsótér Boglárka (2011): A Magyarországon tanuló külföldi diákok összetételének és nagyságának vizsgálata, stratégiai irányok kijelölése intézményi és országos szinten. In: Kurucz Katalin–Dobos Gábor (szerk.): Bologna Füzetek 8. Budapest: Tempus Közalapítvány. pp. 14–41.
3. Gábrity Molnár Irén (2014): Ifjúságkutatások a Vajdaságban. In: Bali János–Marelyin Kiss József (szerk.): Metszetek. Budapest: Nemzetstratégiai Kutatóintézet. pp. 14–36.
4. Epare Christian (2008): A nemzet peremén. Külföldi magyar ösztöndíjasok a fővárosban. In: Szarka László–Kötél Emőke (szerk.): Határhelyzetek Külföldi magyar egyetemisták peregrinus stratégiái a 21. század elején. Budapest: Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium. pp. 10–30.
5. Bali János–Hajdu Ágnes–Marelyin Kiss József–Nádas Zsófia (2015): Merre tovább? Felvidéki magyar fiatalok – 2015. Budapest: Nemzetstratégiai Kutatóintézet.
6. Bali et al. (2015).
7. Márkus Zsuzsanna (2013): Kárpátaljai középiskolások tanulmányi célú migrációs tervei. In: Teperics Károly (szerk.): Tanulmányi célú nemzetközi migráció Kárpátalján. Budapest: Balassi Intézet.
8. Ágyas Réka (2013): Vajdasági tanulók Magyarország vonzásában. In: Kötél Emőke–Sztókai Szilvia (szerk.): Határhelyzetek IV. Hagyomány és jövőkép: Anyanyelv(ek) – Oktatáspolitikai stratégiák – Karrierkövetés. Budapest: Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium. pp. 325–355.

9. Dukai Edit (2017): Szerbia vagy Magyarország? – Továbbtanulási stratégiák. In: Bodó Barna–Szoták Szilvia (szerk.): Határhelyzetek IX. Fiatal tudomány – tudományunk fiataljai a Kárpát-medencében. Budapest: Külgazdasági és Külügyminisztérium. pp. 378–397.
10. Bali et al. (2015).
11. Oktatási Hivatal (Felsőoktatási statisztika: stat2017_2_6_2)
12. Berács (2007).
13. M. Császár Zsuzsanna–Wusching Tamás–Faubl Nóra–Füzesi Zsuzsanna (2015): A Pécsi Tudományegyetem és Pécs városa a külföldi hallgatók szemével. In: Csathó Árpád–Tiringer István–Kállai János (szerk.): XIV. Magatartástudományi Napok: A pszichoszomatika modern szemlélete. Az orvostanhallgatók egészsége. PTE ÁOK, Pécs.
14. Takács Zoltán (2013): Felsőoktatási Határhelyzetek. Szabadka: Magyar-ságkutató Tudományos Társaság.
15. Márkus, (2013)
16. Papp Z. Attila–Ferenc Viktória–Márton János–Morvai Tünde–Szerbhorváth György–Zsigmond Csilla (2017): GeneZYs 2015: Külhoni magyar fiatalok a Kárpát-medencében – összefoglaló adatok. In: Papp Z. Attila (szerk.): Változó kisebbség Kárpát-medencei magyar fiatalok A GeneZYs 2015. kutatás eredményei. Budapest: Mathias Corvinus Collegium – Tihanyi Alapítvány és a Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpont Kisebbségkutató Intézete. pp. 193–239.
17. M. Császár Zsuzsanna–Németh Júlia (2006): A Pécsi Tudományegyetem szerepe a Dél-Dunántúli régió felsőoktatásában. In: Földrajzi Értesítő 2006. LV. évfolyam. pp. 141–158.
18. Beine M.–Neoel, R.–Ragot, L. (2014): Determinants of the International Mobility of Students. – Economics of Education Review 41. pp. 40–54.
19. Bali et al. (2015).

FELHASZNÁLT IRODALOM/REFERENCES

- Ágyas Réka (2013): Vajdasági tanulók Magyarország vonzásában. In: Kötél Emőke–Szoták Szilvia (szerk.): Határhelyzetek IV. Hagyomány és jövőkép: Anyanyelv(ek) – Oktatáspolitikai stratégiák – Karrierkövetés. Budapest: Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium. pp. 325–355.
- Bali János–Hajdu Ágnes–Marelyin Kiss József–Nádas Zsófia (2015): Merre tovább? Felvidéki magyar fiatalok – 2015. Budapest: Nemzetstratégiai Kutatóintézet.
- Beine M.–Neoel, R.–Ragot, L. (2014): Determinants of the International Mobility of Students. – Economics of Education Review 41. pp. 40–54.
- Berács József–Malota Erzsébet–Zsótér Boglárka (2011): A Magyarországon tanuló külföldi diákok összetételének és nagyságának vizsgálata, stratégiai irányok kijelölése intézményi és országos szinten. In: Kurucz Katalin–Dobos Gábor (szerk.): Bologna Füzetek 8. Budapest: Tempus Közalapítvány. pp. 14–41.

- Epare Christian (2008): A nemzet peremén. Külhoni magyar ösztöndíjasok a fővárosban. In: Szarka László–Kötél Emőke (szerk.): Határhelyzetek Külhoni magyar egyetemisták peregrinus stratégiái a 21. század elején. Budapest: Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium. pp. 10–30.
- Dukai Edit (2017): Szerbia vagy Magyarország? – Továbbtanulási stratégiák. In: Bodó Barna–Szoták Szilvia (szerk.): Határhelyzetek IX. Fialat tudomány – tudományunk fiataljai a Kárpát-medencében. Budapest: Külgazdasági és Külügyminisztérium. pp. 378–397.
- Gábrity Molnár Irén (2014): Ifjúságkutatások a Vajdaságban. In: Bali János–Marelyin Kiss József (szerk.): Metszetek. Budapest: Nemzetstratégiai Kutatóintézet. pp. 14–36.
- Márkus Zsuzsanna (2013): Kárpátaljai középiskolások tanulmányi célú migrációs tervei. In: Teperics Károly (szerk.): Tanulmányi célú nemzetközi migráció Kárpátalján. Budapest: Balassi Intézet. Link: http://www.masz.balassiintezet.hu/attachments/article/345/Tanulm%C3%A1nyi%20c%C3%A9l%C3%BA%20nemzetk%C3%B6zi%20migr%C3%A1ci%C3%B3%20K%C3%A1rp%C3%A1tj%C3%A1n_TepericsK%C3%A1roly.pdf (letöltés időpontja: 2018. 10. 06.)
- M. Császár Zsuzsanna–Wusching Tamás–Faubl Nóra–Füzesi Zsuzsanna (2015): A Pécsi Tudományegyetem és Pécs városa a külföldi hallgatók szemével. In: Csathó Árpád–Tiringer István–Kállai János (szerk.): XIV. Magartartástudományi Napok: A pszichoszomatika modern szemlélete. Az orvos-tanhallgatók egészsége. PTE ÁOK, Pécs.
- M. Császár Zsuzsanna–Németh Júlia (2006): A Pécsi Tudományegyetem szerepe a Dél-Dunántúli régió felsőoktatásában. In: Földrajzi Értesítő 2006. LV. évfolyam. pp. 141–158.
- Ghemawat Pankaj and Bastian Phillip (2017): (Anti)-Globalization and Higher Education. BizEd, AACSB International Seminar. pp. 1–8. Link: <http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=3&sid=40973f4c-d12c-484a-8b1c-f04d48f0ba3c%40sessionmgr4006> (letöltés időpontja: 2018. 12. 03.)
- Papp Z. Attila–Ferenc Viktória–Márton János–Morvai Tünde–Szerbhorváth György–Zsigmond Csilla (2017): GeneZYs 2015: Külhoni magyar fiatalok a Kárpát-medencében – összefoglaló adatok. In: Papp Z. Attila (szerk.): Változó kisebbség Kárpát-medencei magyar fiatalok A GeneZYs 2015. kutatás eredményei. Budapest: Mathias Corvinus Collegium – Tihanyi Alapítvány és a Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpont Kisebbségkutató Intézete. pp. 193–239.
- Takács Zoltán (2013): Felsőoktatási Határhelyzetek. Szabadka: Magyarságkutató Tudományos Társaság.